

5. Лао – цзы – Дао-дэ цзин // Классика духовной философии и современность: сборник / под ред. В. В. Антонова. – Одесса, 2007. – С. 55–72.

6. Абаев Н. В. Чань-буддизм и культурно-психологическая традиция в средневековом Китае. – 2-е изд., перераб. и доп. / Н. В. Абаев. – Новосибирск : Наука, Сиб. отд-ние, 1989. – 272 с.

7. Матвеев В. Школа Симорон // История религий в Украине: у 10 т. За ред. проф. А. Колодного. Редколегія: А. Колодний (голова) та ін. / Нові релігії України Т. 8 / В. Матвеев. – Київ, 2010. – С. 702–707.

8. Матвеев В. А. Система Симорон в русле преодоления культурного разрыва природного континуума / В. А. Матвеев // Человек и общество: на рубеже тысячелетий: международный сборник научных трудов. – Воронеж : Воронежский университет, 2003. – № 21. – С. 180–186.

References

1. Yurodiviy / Tolkoviy slovar Dalya [Elektronniy resurs] / Tolkoviy slovar Dalya. – Elektronni dani. – Regim dostup: <http://slovari.yandex.ru/~книги>. – Nazva z ekranu.

2. Ivanov S. A. Vizantiyskoe yurodstvo / S. A. Ivanov. – M.: “Megdunarodnie otnosheniya”, 1994. – 192 s.

3. Panchenko A. M. Yurodivie na Rusi / A. M. Panchenko // Ruskaya istoriya i cultura: raboti raznix let. – SPb.: Yuna, 1999. – S. 392–407.

4. Aباev N. V., Nesterkin S. P. Nekotore psixologicheskie aspekti vliyaniya chan-buddizma na cheloveka kak lichnost i subject deyatel'nosti / N. V. Aباev, S. P. Nesterkin // Odinnadcataya nauchnaya konferentsiya “Obshestvo i gosudarstvo v Kitae”. Tezisi I dokladi. – M., 1980. – Ch. 1. – 240 s.

5. Lao – tzi – Dao-de tziin // Klassika dyxovnoy filosofii i sovremennost: sbornik / pod red. V. V. Antonova. – Odessa, 2007. – S. 55–72.

6. Aباev N. V. Chan-buddizm i kulturno-psixologicheskiya traditsiya v srednevekovom Kitae. – 2-t izd., pererab. i dop. / N. V. Aباev. – Novosibirsk: Nauka. Sib. otd-nie, 1989. – 272 s.

7. Matveev V. Shkola Simiron // Istoriya religiy v Ukraine: v 10 t. za red. prof. A. Kolodnogo. Redkolegiya: A. Kolodnyy (golova) ta in. / Novi religii Ukraini. T. 8 / V. Matveev – Kiev, 2010. – S. 702–707.

8. Matveev V. Sistema Simiron v rysle preodoleniya kulturnogo razryva prirodnogo kontinuiuma / V. Matveev // Chelovek i obshestvo na rubege tisyacheletiy: megdynarodniy sbornik nauchnix trudov. – Voroneg: Voronegskiy universitet, 2003. – № 21. – S. 180–186.

Matveev V. A., Doctor of Philosophical Sciences, Docent, Head of department of fundamental and social and humanitarian disciplines in PVNZ University of new technologies (Ukraine, Kiev), Vitaliymatveev@mail.ru

Phenomenon of yurodivy in the aspect of comparisons with eastern spiritual practices

The article discusses the phenomenon of yurodivy, which is most inherent for the Russian medieval culture. Compare definitions of yurodivy, which are listed in the dictionary Dahl and Religious literature by the example of researches of Russian culturologist S.A. Ivanov. Analyses the main traits of craziness: startling behavior and appearance, violation of moral norms, provocation of scandal, ostentatious insanity, incomprehensibility speech, austerity etc. Explores the origins of yurodivy in the Old Testament and also indicated that the kenosis of Jesus Christ is a kind of demonstration of yurodivy. The author tries explain that fact that the heyday of the yurodivy, which was observed in the sixteenth century, was a reaction to the bureaucratization of the state and the Church. Presents the examples of the lives and feats of The Holy Fools. To better understand the phenomenon of yurodivy, the author tries to consider it as a kind of Psycho-practices and compares it with Eastern Psycho-practices of Taoism and Ch'an Buddhism. Analyses meaning of the basic tricks of Eastern psychotechniques compared with holy fools behavior. Concludes that this psychotechnique allows rebuild the structure of the unconscious for develop intuition, for more efficient processing of information and achieving unity with the world.

Keywords: yurodivy, startling, kenosis, austerity, ostentatious insanity medieval culture, Eastern Psycho-practices, Taoism, Ch'an Buddhism.

Матвеев В. А., доктор философских наук, доцент, заведующий кафедрой фундаментальных и социально-гуманитарных дисциплин, ЧВУЗ Университет новейших технологий (Украина, Киев), Vitaliymatveev@mail.ru.

Феномен юродства в аспекте сравнения с восточными духовными практиками

Рассматривается феномен юродства, который является наиболее присутствующим в русской средневековой культуре. Анализируются основные черты юродивости. Исследуются истоки юродивости в Ветхом и Новом Завете. Автор статьи пытается рассмотреть юродство в качестве своеобразной психопрактики и сравнивает его с восточными психопрактиками. Делается вывод о

том, что, как восточная психотехника, так и в определенной степени юродство позволяют перестроить структуры бессознательного для развития интуиции, более эффективной обработки информации и достижения единства с окружающей миром.

Ключевые слова: юродивость, епатажность, кеносис, аскетизм, показное безумие, средневековая культура, восточные психопрактики, даосизм, чань-буддизм.

* * *

УДК 159.99

Озьмінська І.

викладач, Івано-Франківський національний
університет нафти і газу (Україна, Івано-Франківськ),
gileya.org.ua@gmail.com

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОЦЕСУ ЯК ВІДЧУЖЕННЯ ТА ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Аналізується психологічне осмислення реальності відчуження людини в історії і сучасному індустріалізованому суспільстві; автор стверджує, що людина здійснює злочин проти самої себе, якщо перетворюється на інструмент, призначений для досягнення якоїсь зовнішньої, чужої для неї мети; людина перетворюється на істоту, яка слідує чужим цілям, відкладає на невизначений термін реалізацію справжнього сенсу свого буття; між тим, життя неповторне, а тому необхідно жити з усією повнотою у кожний момент, але не так, як цього вимагає необмежене “тепер”, а у відповідності з поняттям абсолютної цілісності, яку можна виразити у заповіді; принцип панування має бути скасованим не лише на суспільному, а й, перш за все, на індивідуально-психічному рівні у соціальних орієнтаціях поведінки людини; не існує переваги однієї людини над іншою, а має бути постійне прагнення до переважання самого себе у своєму розвитку, що конститує унікальність і неповторність кожного “Я”.

Ключові слова: людина, культура, свідомість, виховання, відчуження, свобода.

Моделі самосвідомості, взаємодії і взаємовідносин поведінки особистості, індивідуального вибору, несвідомих психічних чинників, процесу набуття соціальних рольових статусів із структурами суспільства є предметом ґрунтовного аналізу багатьох дослідників, перш за все тих з них, які прагнуть до об’єктивної та багатогранної концептуалізації соціально-історичних ідей та соціальних напрямів сучасної філософії, зокрема, соціальної філософії, соціального психоаналізу. Базовим у цьому випадку є поняття “*практики*”, яка розглядається максимально широко – як актуалізація висхідних аспектів психічної і соціальної, лінгвістичної і виробничої, політичної поведінки людини: прагнення і вибору. У цьому контексті особисте буття як сукупність різних конкретних практик, які піддаються аналітичному розподіленню, внаслідок чого з множини їхніх різновидів є можливим виділити основні з них: економічну, політичну та ідеологічну, вважаючи їх основними для будь-якого суспільства та індивіда. Термін “*політичний*” та “*ідеологічний*” мають у ньому більш широке значення, ніж звичайно, і фактично включають у себе більшість аспектів соціального життя. “Реальний суб’єкт, індивід у його неповторній сутності, не є “Я”, яке сконцентроване на самому собі, на “свідомості” чи “існуванні” – чи то існуванні свідомості, власного тіла, чи “поведінки”; людина-суб’єкт не має “центру”, являючи собою структуру, котра так само, якщо і має “центр”, то лише у помилкових гадках самого “Я”, тобто у тих ідеологічних утвореннях, в яких воно себе “пізнає” [1, с. 70 .

У взаємовідносинах трьох основних рівнів суспільної організації кожен з них володіє власною сукупністю елементів і власною логікою відношень цих елементів, їх внутрішньою структурою. Тому кожен з цих рівнів має власне реальне існування і зв’язки між ними мають

комплексний характер. Це виявляється у “відносній автономності” рівнів і “двозначності причинних зв’язків” між ними. Політика та ідеологія не є простим наслідком економіки, їх відносини не мають жорстко детермінованого характеру. До того ж вони здатні здійснювати зворотний вплив на економічні відносини.

Зміст соціальної системи в цілому розглядається як результат взаємовідносин протиріч різних рівнів суспільного життя (економічного, політичного, ідеологічного). Ці взаємовідносини можуть бути різних рівнів: або протиріччя різних рівнів посилюють одне одного, або вони взаємно гасяться. Результатом першого різновиду взаємовідносин буде революція у широкому сенсі (як тотальна трансформація соціуму і типів світосприйняття), а результатом другого – стагнація і занепад. Особистісна поведінка є досить сильно детермінованою внутрішніми соціальними структурами. Діяльність створює хибне враження “свободи вибору”, а основою створення подвійного враження слугує існування “ідеологічного державного апарату”. Цей апарат вже існує до нашого народження, і більшість ролей, які ми можемо обрати у нашому соціальному житті, вже існують у ньому. Ми народжуємося для виконання ролей, підготовлених заздалегідь.

Наше відчуття власної суб’єктивності (свободи волі) виникає з діяльності (практики), вже підготовленої та очікуваної лише, коли ми почнемо її втілювати. Здійснюючи дії у запропонованій системою манері, виконуючи ролі, підготовлені до нас, ми приходимо до певності в “авторстві” своїх дій. Питання полягає в тому, яким чином є можливим зберегти деякі риси, невизначені соціальними структурами, щоб відкинути апріорне прагнення будь-якої суспільної системи (у тому числі репресивної) запобігти “Великій відмові” (Г. Маркузе) індивідів від жорсткої соціальної детермінації їхніх вчинків, сформулювати більш широкий простір для “авторської” особистісної практики. Сучасне індустріальне суспільство попри високий рівень технологічного розвитку є у прихованій формі досить несправедливим та антигуманним. Це суспільство формує так званих “одномірних людей”, людей–маріонеток, думками і поведінкою яких легко маніпулювати. Сучасне “пізнє капіталістичне” суспільство, маніпулюючи суспільною та індивідуальною свідомістю, стає репресивним знаряддям пригноблення свободи людини. В більшій мірі це стосується суспільств “раннього капіталістичного” та “перехідного” типів, де рівень репресивності є головним чином явно, а не приховано насильницьким і є основним методом соціального управління.

Відзначається, що сучасне індустріальне суспільство попри високий рівень технологічного розвитку є у прихованій формі досить несправедливим та антигуманним, оскільки це суспільство формує так званих “одномірних людей”, людей–маріонеток, думками і поведінкою яких легко маніпулювати. Сучасне “пізнє капіталістичне” суспільство, маніпулюючи суспільною та індивідуальною свідомістю, стає репресивним знаряддям пригноблення свободи людини. Ще в більшій мірі це стосується суспільств “ранньокapіталістичного” та “перехідного” (“транзитивного”) типів, де рівень репресивності є головним чином явно, а не приховано насильницьким і є основним методом соціального управління. Божевілля у більшості випадків, окрім органічних та

генетичних патологій, є вкоріненим не в самій особистості, а в системі тих відносин, в яких дана людина приймає участь; шизофренія у репресивних суспільствах є нічим іншим, як більш чи менш характерним засобом руйнації групової поведінки.

Р. Лейнг виділяє особливий сучасний тип сім’ї, який найменується ним “нексусом” або “вузлом”. У такій формі сім’ї спільне існування її членів засновується на почуттях страху, взаємної підозрливості, психічного і фізичного насилля, репресії і терору, що продукує ті чи інші психічні захворювання. Патогенним фактором ним оголошується постійно виникаючі у сімейних відносинах парадоксальні, конфліктні ситуації, для яких є характерними непорозуміння, взаємне невдоволення, обман, збентеження, містифікація. При цьому, подібного типу ситуації часто не усвідомлюються людьми, хоча вони постійно відчувають нестерпність свого становища. Водночас, психічне відчуження є безпосередньо пов’язаним з відчуженням соціальним, з економічним фетишизмом, який перетворює людину на певну товарну функцію. Сучасне суспільство надягає “гамівну сорочку” репресії на кожну людину, починаючи з її народження. В умовах тотального відчуження, пригноблення людини безособистісними силами владарювання, шизофреніком може виявитися той, хто просто не є здатним здійснювати свої нормальні реакції, щоб пристосуватися до ненормального суспільства, у якому постійно стикається з конфліктними анонімними відносинами ієрархії, панування та підкорення на рівні суспільства і сім’ї.

У контексті нашого сьогодення всеохоплюючого божевілля, – відзначає Лейнг, – те, що ми називаємо нормою, здоров’ям, свободою, усі наші пункти відліку є сумнівними і двозначними. Людина, яка прагне бути швидше мертвою, ніж “червоною”, вважається нормальною. Людина, яка каже, що втратила душу – з’їхала з глузду. Людина, яка стверджує, що хтось є нижчою расою, може бути достатньо поважною. “Державні діячі світового значення, котрі хизуються і погрожують тим, що у них є зброя Страшного суду, є набагато більш небезпечними і набагато більше відчуженими від реальності, ніж значна кількість людей, на яких начеплена вивіска “психічнохворого”” [2, с. 12 .

Неминуче зростання споживачької психологічно–соціальної орієнтації у цьому випадку переміщується у культурну сферу – як явище “мотиваційної кризи”. Це криза людської мотивації, зацікавленості людини у соціальній системі як такій. Це криза, яка відбувається на рівні соціальної інтеграції, викликається зростанням влади держави і технократичного контролю, які є необхідними для управління економічними і легітимаційними кризами. Гонитва економічної конкуренції відходить у минуле разом з “трудовою” і зацікавленістю у праці. Праця стає усе більш рутинною і бюрократично впорядкованого. Владна бюрократична держава підминає можливість корисної участі людини у процесі прийняття рішень, руйнуючи смутність демократичних інституцій.

Протилежністю державно–ідеологічного панування є розширення сфери суспільної дискусії, перетворення деполітизації свідомості людини і соціальних груп. Якщо легітимізуючи панування норми виявлять у раціональній суспільній дискусії свою “ідеологічну” хибність,

з'являється можливість встановлення неідеологізованих, вільних від примусу комунікативних форм між людських відносин. У сучасний період, коли класове панування вже не має реальних підвалин, ідеологія зобов'язана своєю могутністю лише відсутністю розвинутої здатності до саморефлексії у суспільного індивіда. На соціально–психологічному рівні ідеологія фактично ототожнюється з невротичним станом індивіда, коли порушення психічної діяльності останнього створює перешкоди на шляху усіх різновидів його спілкування з іншими людьми. “Індивідуальним прообразом ідеології є невротичний розлад, на прикладі якого досліджується механізм порушення комунікації” [3, с. 120].

Критичний, “негативний” психоаналіз досліджує суб'єкт, суб'єктивність і самосвідомість якого пригноблюється суспільством і державою; експлуатація паралізує особистість як активну історичну силу. “Негативний психоаналіз знає лише негативні взаємозв'язки; він розглядає психічні форми, котрі відхиляли і руйнували історичну і соціальну самосвідомість” 4, с. 98 .

У будь–якій соціальній революції завжди є момент контрреволюції, поразки, відновлення влади і панування, який пов'язаний з існуванням у самій людині несвідомих ірраціональних сил, що перешкоджають можливості її звільнення від пут соціального і психічного відчуження. У значній мірі це є пов'язаним з явищем так званої соціальної амнезії – процесу втрати суспільної пам'яті як деякої соціальної хвороби. Це один з різновидів відчуження, репресії, які суспільство здійснює над своїм власним історичним, інтелектуальним минулим, ідеологією, духовною культурою.

Вихідним моментом даної концепції є ідея про те, що у процесі розвитку соціально–економічних систем відносини між людьми приймають видимість відносин між речами. Виникає своєрідна ілюзія наділення речей властивостями людського суб'єкта (персоніфікація). Один з проявів оречевлення – фетишизм предметних форм (товарів, ідеологічних, релігійних, юридичних символів, мови тощо). У найбільшій мірі оречевлення є притаманним для індустріальних, капіталізованих суспільств, коли панування набуває форми домінування речей над людиною, яке постає і в психологічному вимірі як прихована репресія над людською і соціальною активністю. Соціальна втрата пам'яті постає однією з головних форм оречевлення. “Соціальна амнезія” виявляється у тому, що ідеологія за певних історичних умов постає як збочена, хибна свідомість, як сукупність абстрактних гасел і політичних пристрастей. Таке використання ідеології є характерним не лише для консервативних чи репресивних політичних сил, а й для радикальної свідомості з її відкиданням значення теорії і суб'єктивістським тлумаченням революції.

“Політики не уникли руйнівної дії соціальної амнезії і суб'єктивного редукаціонізму. Соціальна амнезія у їхньому середовищі набуває двох форм: створення нових миттєвих теорій реформи і революції, а також усе більшого оновлення старих гасел і тактик” 4, с. 4 . Соціальна амнезія постає як процес руйнації соціальної пам'яті, яка існує у суспільстві у вигляді колективного досвіду людства, заміни його тотальністю панування ідеології. Соціальна пам'ять є не просто сховище знань і духовної культури, а активним процесом відбору інформації за ступенем корисності її для прогресу людства,

зберігаючи, у першу чергу, цінний досвід попередніх поколінь, їхні досягнення у духовному і матеріальному житті, в науці і техніці, мистецтві і світогляді. В умовах антагоністичного суспільства посилюється і поглиблюється процес руйнації соціальної пам'яті, який виявляється у різних формах відчуження особистості в суспільстві і сім'ї.

Відчужена самосвідомість і світогляд, у свою чергу, сприяють формуванню нарцисичних характерів, які пасивно адаптуються до споживацького способу життя. Не підкорюючись батьківському авторитету у сім'ї, людина з нарцисичним характером у той же час знаходиться у повній залежності від держави, її політики та ідеології.

Класична сім'я, яка була об'єктом аналізу Фрейда і яка базувалася на батьківському авторитеті, ще не була на межі розпаду і руйнації. У цій сім'ї влада батька була суворою, строгою, але не грубою і жорстокою. Вона не ставила собі за мету тотальне підкорення людини, породжувала потребу у теплі та ласці відносин. Однак у подальшому авторитарна сім'я все більше перетворюється на нарцисичну, у якій влада батька є зведеною до мінімуму. Нарцисизм веде до зростання індивідуалізму у сімейних відносинах, до відмови від етичних уявлень про обов'язок батьків перед дітьми і боргу останніх перед ними.

Кризові явища у сім'ї в значній мірі є пов'язаними з культом споживацтва, з наростанням панування масових стереотипів егоїстичного гедонізму. Нарцисичний характер є пов'язаним з особливим різновидом гедонізму, який “є економним, використовуючи свою енергію не у безтямному споживанні, а скупко використовуючи її у відповідності з нормами і можливостями. Принцип обміну, власне зняття капіталізму, руйнує сім'ю, гедонізм же знищує її” [5, с. 191 . Цей гедонізм трансформує у руйнації сімейні відносини усіх рівнів, оскільки культ споживання призводить до моральної, психічної і фізіологічної деградації людини і сім'ї.

Причиною цього і яскравою особливістю є “корпоративна держава” – продукт поєднання фінансово–промислових і торгівельних корпорацій з політичною владою держави. Вона втілює в собі специфічну форму раціональності, яка є індіферентною до усіх питань про сенс і цінності людського існування. Дана особливість перетворює корпоративну державу в антигуманну силу. Раціональна, однак невідконтрольна людині система державної влади експлуатує і, в кінцевому рахунку, руйнує природу і сутність людини. “Організація та бюрократія, які з'явилися тільки як додатки до сучасної психології та соціальних інститутів, невблаганно диктують нам, як ми будемо жити далі, нав'язуючи логіку організаційних структур, які руйнують усі інші цінності” [6, с. 6 . Демократичні системи та індивідуальні свободи капітулюють перед гігантськими адміністративними установами і корпораціями – бюрократичне свавілля займає місце формального права. Праця втрачає будь–який творчий і життєвий сенс крім питання фізіологічного виживання.

Індивід не в змозі знайти творчу наснагу і у сфері культури, оскільки вона набула форми комерційного підприємства у розумінні якого людське життя та потреби особистості мають фабрикуватися на кшталт товарів для прибуткового розпродажу. Віддаючи свою енер-

гію і більшу частину свого часу діяльності відчужених від людини установ, сучасна особистість позбувається сім'ї, з котрої є вихолощеним її справжнє призначення, втрачає реальність стосунків спілкування і дружби і, що є найголовнішим, – здатність до творчої уяви та діяльності, модернізуючи себе в якості виробничої сили масового технологічно-комерціалізованого суспільства. Основними цінностями даного типу суспільства, які водночас постають ефективними важелями соціального управління, є раціональна ієрархічна дисциплінованість та ірраціоналізоване масове споживання (як основна форма міжіндивідуальних відносин).

Людина здійснює злочин проти самої себе, якщо перетворюється на інструмент, призначений для досягнення якоїсь зовнішньої, чужої для неї мети. Цей індивід знаходиться у стані самовідчуження і перетворюється у “розладнану”, “суспільношизоїдну” істоту, яка відкладає на невизначений термін реалізацію справжнього сенсу свого буття. “Необхідно жити з усією повнотою у кожний момент, але не так, як цього вимагає необмежене “тепер” рекламного сюжету, а у відповідності з поняттям абсолютної цілісності, яку можна виразити у заповіді: Будь вірним самому собі і чесним перед собою” [6, с. 242].

Принцип панування має бути скасованим не лише на суспільному, а й, перш за все, на індивідуально-психічному рівні у соціальних орієнтаціях поведінки людини. Не існує переваги однієї людини над іншою, а має бути постійне прагнення до переважання самого себе у своєму розвитку, що конститує унікальність і неповторність кожного “Я”. Протилежністю цього є відносини безособової функціональності, які опосередковуються соціальною роллю індивіда, базуючись на примусі і маніпуляції іншими людьми. Оскільки сучасна людина у значній мірі перетворена і змушена виконувати соціальну роль споживача, остільки можливість відновлення своєї влади над неконтрольованою виробничо-товарною “Мегамашиною” залежить від зміни свідомості споживачької маси, звільнення від примусового включення рекламних ідеологій усіх гатунків у свій світогляд.

“Великим питанням нашої епохи є те, яким чином існувати у технологічному суспільстві: який рух і який спосіб життя зміг би зберегти духовність людини і навіть саме її існування в умовах панування тих сил, творцем яких вона сама ж і була” [6, с. 16].

Проблемою проблем соціальної системи є не спонтанні процеси саморегуляції, не масове застосування соціальної технології шляхом ідеологічних маніпуляцій, у результаті чого складні і багатоманітні шляхи соціалізації у сучасному суспільстві повинні бути заміщені нерелевантною адаптацією індивіда до вимог системи, примусовим раціональним і несвідомим конформізмом.

На високому шаблі індустріалізації технологія і техніка, які застосовуються в економічних процесах, є більше, ніж будь-коли раніше, інструментами соціального і політичного контролю. Задоволення матеріальних і духовних потреб здійснюється за допомогою наукової організації праці, наукового керівництва підприємствами і наукового визначення дій і зразків поведінки, які стають ефективними по той бік і поза процесами праці та які преформують індивідів згідно панівних суспіль-

них інтересів. У розвинутому індустріальному суспільстві ця преформація є раціональною у повному сенсі, тобто вона виявляється як маніфестація технологічної необхідності та самої виробничості; вона супроводжується зростанням комфорту та життєвого рівня населення. І по мірі того, як технічний прогрес надає ці відчутні переваги, суспільство може покладатися на міць економічного апарату та у звичайних умовах не застосовувати більш насильницькі засоби для примусу і підкорення. “Необхідно нагадати думку Маркса, що природні закони суспільства є вираженням сліпих та ірраціональних процесів капіталістичного виробництва і що соціальна революція повинна принести емансипацію від цих законів. У протилежність цьому ревізіоністи вважали, що суспільні закони є природними законами, які гарантують незворотній розвиток до розквіту і добробуту” [7, с. 117].

Капіталізована індустріальна система суспільства трансформується внаслідок власних потенційних можливостей; звідси і опір панівних сил та інститутів, їхня протидія прояву об'єктивних можливостей, які є притаманними технічно-виробничому прогресу, що забезпечує їхню владу. Технічний прогрес йде своїм шляхом, однак моделюється і спрямовується, контролюється і відхилюється з урахуванням його ваги як політичного панування. Звільнювальні соціально-психічні потенції пригнічуються і свідомо увічнюється існуюча система в якості “природно необхідної”. Сила заперечення застарілої суспільної системи може бути реалізованою за умови, що використання об'єктивних соціальних передумов буде поєднуватися з психічно-антропологічними та культурними змінами в індивіді. Саме досягнення сучасної культури і цивілізації створили передумови для поступової ліквідації явища пригноблення свободи людини у соціальній і психічній сферах. Створений такий рівень виробництва, за якого задоволення людських потреб і на кількісному, і в якісному рівнях може бути здійснене без тих жертв, до яких змушує індивідів “принцип виробництва”.

У зв'язку з цим виникає можливість рішучого зменшення робочого часу (за умови адекватного зменшення пропагандованою системою культу споживання як мети життя, а також можливість поєднання праці та ігрової творчої діяльності, виробництва і насолоди. “Солідарність замість конкурентної боротьби, творча чуттєвість замість її пригнічення” [6, с. 190]. Репресивна культура і принципи експлуатаційного пригноблення людини людиною не є вічними і втрачають свій необхідний характер по мірі зростання суспільного виробництва, його технологізованої модернізації, що є запереченням ідей класичного психоаналізу про те, що свобода від пригноблення є добуток тільки несвідомого, елементарних біопсихічних явищ. Разом з цим виявляє свій минулий характер “принцип реальності” у формі “принципу виробничості”. Усі репресивні тенденції виявляють свій нерозривний зв'язок з формами панування та пригноблення, які мають класову природу і зменшують свій вплив в умовах між класової інтеграції та конвергенції. Однак у зв'язку з тим, що як наслідок збоченої компенсації за постійні відмови людини від самореалізації своєї особистості, пригноблення свого власного “Я” за допомогою репресивної культури, у неї виникає готовність і схильність діяти пригноблюючим чином і по відношенню до

зовнішньої природи і до інших людей. Ця обставина обумовила долю усіх соціальних революцій проти репресивних суспільств та їхньої культури.

Постає потреба перемоги над репресивними руйнівними інстинктами і потягами людей, знайти їхні біопсихологічні потреби. Боротьба проти експлуатації, пригноблення, трансформаційні перетворення в суспільстві є прямо залежними від докорінних змін у психо-біологічній природі людини. Психоаналітична теорія є, з одного боку, психологічною частиною соціально-політичної і педагогічної науки, а з іншого – надає можливість зрозуміти приховану сутність певних вирішальних тенденцій у сучасному соціумі.

Створення нерепресивної цивілізації є пов'язаним зі зміною потреб людини, котрі будуть, з одного боку, набувати усе більш творчий, плідний характер, а з іншого – супроводжуватися десублімацією агресивних інстинктів, що є якісною відмінністю між вільним і невільним суспільством. Мається на увазі можливість появи суспільства, в якому праця стає грою, де навіть соціально необхідна праця може бути організованою гармонійно, у відповідності із вільно зрозумілими потребами людей.

Завданням є пошук визначення життя у відповідності з потенціалом потреб суспільної самосвідомості людини та об'єктивних можливостей їхнього задоволення. Соціальна теорія повинна з усією неупередженістю встановлювати та узагальнювати приховані інтереси соціальних груп, конкретизуючи їх, визначаючи, які саме з тих деформують суспільну комунікацію, патологізують психіку, перешкоджаючи досягнення консенсусу. Виявити, які сфери економіко-політичного устрою продукують “хібну консенсуальність” у формі “ідеологічної інтеграції”, призводячи до витіснення у несвідоме реальних соціальних протиріч, результатом чого стають індивідуальні психози і соціальний невротизм.

Економічне виробництво і соціальне управління, виходячи з цих завдань, мають ґрунтуватися на нових цінностях. Для цього є необхідною “революція до революції”. Суспільним змінам, соціальній революції має передувати революція в людині, в її самосвідомості, радикальна зміна структури потреб і самосвідомості, системи і технології виховання, самого світогляду людини.

Список використаних джерел

1. Althusser L., Balibar E. Das Kapital lesen. – Hamburg : Rowohlt, 1972. – 313 s.
2. Laing R. The Divided Self. – Harvard : Darton, Longman and Todd, 2001. – 341 p.
3. Cooper D. Psychiatry and Anti-Psychiatry. – Boston : Paladin, 2002. – 192 p.
4. Jacoby R. Social Amnesia: A Critic of Conformist Psychology. – Boston : Campus Politics, 2005. – 219 p.
5. Jacoby R. The Politics of Narcissism // The Problem of Authority in America. – Boston : Norton Lasch, 1995. – 281 p.
6. Reich Ch. The Greening of Society. – New York : Bantam Books, 2007. – 306 p.
7. Lichtman R. The Production of Desire: The Integration of Psychoanalysis into Marxist Theory. – New York : The Free Press, 2002. – 482 p.

Ozminskaya I., lecturer, Ivano-Frankovsk National University of oil and gas (Ukraine, Ivano-Frankovsk), gileya.org.ua@gmail.com

Psychology of life process as alienation and its overcoming

Analyzes the psychological understanding of reality of human alienation in history and modern industrialized society, the author argues that a person commits an offense against himself, if converted into a tool to achieve some external, foreign to his purpose, a man turns into a creature, it should be someone else's goals, postpones

indefinitely the implementation of the true meaning of his existence, meanwhile life is unique, and therefore must live with the fullness in every moment, but not like this requires unlimited “now”, and in accordance with the concept of absolute integrity, which can be expressed in the commandment the rule should be abolished not only public, but also, above all, on the individual psychological level in social attitudes of human behavior, there is no advantage of one over the other, but should be a constant striving for dominance of itself in its development which constitutes the uniqueness and originality of each “I”.

Keywords: *people, culture, consciousness, education, alienation, freedom.*

Ozminskaya I., преподаватель, Ивано-Франковский национальный университет нефти и газа (Украина, Ивано-Франковск), gileya.org.ua@gmail.com

Психология жизненного процесса как отчуждение и его преодоление

Анализируется психологическое осмысление реальности отчуждения человека в истории и современном индустриализованном обществе; автор утверждает, что человек совершает преступление против самого себя, если превращается в инструмент, предназначенный для достижения какой-то внешней, чуждой для него цели; человек превращается в существо, следует чуждым целям, откладывает на неопределенный срок реализацию подлинного смысла своего бытия, между тем жизнь неповторима, а потому необходимо жить со всей полнотой в каждый момент, но не так, как этого требует неограниченное “теперь”, а в соответствии с понятием абсолютной целостности, которую можно выразить в заповеди; принцип господства должен быть отмененным не только на общественном, но и, прежде всего, на индивидуально-психическом уровне в социальных ориентациях поведения человека; не существует преимуществ одного человека над другим, а должно быть постоянное стремление к преобладанию самого себя в своем развитии, которое конституирует уникальность и неповторимость каждого “Я”.

Ключевые слова: *человек, культура, сознание, воспитание, отчуждение, свобода.*

* * *

УДК 1:316.334.2]:336.74

Петренко Г. С.
аспірант кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
online797@ukr.net

КОНЦЕПТ “ГРОШЕЙ” У ВИМРАХ ДІЯЛЬНОСТІ: ТРАДИЦІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Розглядається проблема грошей у контексті праці і діяльності. Показано, що грошова система сьогодні об'єднує увесь світ, який став фінансовим. Гроші змінюють характер праці та її цінність, а разом з нею систему цінностей людини. Одночасно трансформуються культура, суспільство, система духовних орієнтацій.

Ключові слова: *гроші, праця, цінність, монетарна свідомість, ринок, фінанси, людина, діяльність.*

В процесі розвитку суспільства і культури гроші слугують представником усіх речей. Вони постають річчю, істотною цінністю для людини. Гроші – осмислене володіння, гідне ідеї конкретної людини. Індивід прагне до володіння речами для своїх потреб в першу чергу завдяки їх цінності. Оскільки гроші є власність, вони мають сенс як цінність для кожної людини. Існуючи в “просторі” виробництва матеріальних і культурних благ, у добуванні засобів існування, людство орієнтоване на одержання, заробляння, придбання грошей як головної цінності, котра опосередковує всі інші. Гроші постають бажаним призом, який очікує того, хто подолає бар'єри пасивності і буде прагнути до самореалізації. Як правило, гроші добуваються працею (діяльністю). Але праця – це не тільки фактор виробництва. Вона – основа благ, до яких прагне і якими користується людина. Праця наділяє людину почуттям актуальності, наділяє життя смислом. Постає проблема виявлення взаємовідношення грошей, людини і діяльності в соціокультурному житті.